

IV.

Kaksi kirjettä.

"Ille faciet?"

4.

Edessäni pöydällä oli kirje, kotoa tullut, vaimoni kirjoittama.

"Rakkaani", hän kirjoitti, "tuhannet sydämel-
liset kiitokset tervetulleesta kirjeestäsi, jonka Tukholmassa posti-
tit. Tätä kirjoittaessani olet ehkä jo saapunut New Yorkiin, ja me
tiedämme Ilmarin kanssa, että emme saati odottaa Sinulta tietoa
ennenkuin viikon pariin pästi. Tahdon nyt kuitenkin lähettää
Sinulle terviset kotoa ja samalla vastauksen ensimmäiseen
kirjeeseesi.

"Oi Ensio, kun juna läksi Helsingin asemalta viedä
Sinut ~~meidän~~ meidän luotamme, seisovimme Ilmarin kanssa kauan
aikaa liikkumatta. Minun täytyi tarttua hänen käsivarteenon, sillä
maailma musteni silmissäni. Olin kuin vasti kihlattu morsian, jonka
täytyy erota yljästäin. Olin todella hapakko. Mutta Ensio, enhän
kaksikymmenen vuoteen, s. o. koko avioliittomme aikana, ole ol-
lut erossa Sinusta. Kaikkiällä olen saanut Sinun seurasta, aina
olet ollut tylytyväinen minuun - ja onnellinenkin minun kansa-
ni. Miksi nyt äkkisä minut tylyksit?"

"Oi rakkaani, tämä on kiittäminen puhetta, tie-
dän sen. Onhan minulla Ilmari, - ja ilman häntä en nyt jak-
saisi elääkään. Mutta, Ensio, sinä olet kotonaan henki ja sielu.
Kun et sinä istu pöydän ääressä meidän aterioidessemme, en tahdo
ostaa syötiä. Ilmari on nuori, häneä on ikävä Sinua, mutta hän on
poika, hän on mies, hän osaa syödä, ja hän toruu minua, kunnes
minikin jotakin saan nielaistua. Oi hän on kultainen, meidän Il-
marimme, ja koettua kaikella tavalla edustaa Sinua ja olla äidit-
leen iloksi. Hän määrää koko päivän ohjelman jo aamulla, sanoo
millä luennoilla hänen tulee käydä ja mitä meillä pitää olla ruoaksi
aamiaisella - päivällisenä hän jättää minun huolekseni, - ja myös

59) mitä meidän on illalla tehtävä, missä teatterissa tai konsertissa käyvä j.n.e. Täällä vieraili ihmeellinen viuluniekka Huberman, ja kun kuuntelin hänen suorastaan taivallista soittoaan, pussukoiden hiljaiseen itkuun, olin kuin sinua luonasi ja suomalaisen merkittävään viikistyneenä konsertista kotiin Ilmarin kanssa. Ilmari myös tuo minulle kirjoja luettavaksi, ja eräs itävaltalainen kirjailija, tohtori Condemore = Kalerzi, antaa nykyään joka päivä ravintoa hengelleni ja lohkuttaa sieluaani.

"En koskaan aavistanut, että rakastin Sinua niin kiihkeästi; - vai sanoisinko mieluummin: niin syvästi ja niin kokonaan. Sini olet joka hetki mielessäni ja ilman Ilmariä olisin jo kärehtinyt Sinuun jälkeesi. Puhun tästä kerran Ilmarille. Sanoiti hänelle:

" - Mitä arvelet, poikani; ottaisimmeko paikat seuraavassa laivassa, joka lähtee Ruotsista Amerikkaan, ja menisimmeko isää hakemaan?

" Ilmari katsoi minuun pitkään ja hämmästyneesti, ja lausui, että hänen äänessään oli melkein halvaksiva sointu, kun hän vastasi nuhtelevasti:

" - Mutta äiti, lasketko sinä leikkää? Etkähan tosissasi voi niin puhua, - leikkikin se on liian kallista. Isä on juuri luottanut meihin, sinä tiedät, mille matkalle hän on lähtenyt, tiedät, että hän tarvitsee koko voimansa ja keskityskykynsä, ettei mikään saa häntä häiritä, ei mitään vetä hänen huomiotaan pois siitä asiasta, jonka puolesta hän nyt työskentelee. Kuinka mielesikään voi johtua, äiti, että menisimme trakti häntä vaurastamaan ja häiritsemään. Sini tiedät, äiti, yhtä hyvin kuin minä, että isä ottaisi meitä ystävällisesti vastaan, sulkiisi pyliinsä ja kertoisi meille kuinka onnellinen ja iloinen hän on meidän tulostamme. Hän olisi sitä, sillä hän ei ole luonnostaan yksinäinen, mutta samalla me olisimme turmelleet hänen tehtävänsä tai tehneet sen mahdottoman vaikeaksi. Hänkin sanot meille, ettei hän tiedä mihin paikkoihin, erämaihin tai ruovistoihin hänet kutsutavam, - ja missä me silloin olisimme? Saisimme istua jossain hotellissa vierasruokassa, jonka kieltä sinä et puhu ollenkaan

60) ja minä tuskin paremmin. Etkö ymmärrä äiti, että isä jätti
kos jätti meidät tänne oli yksi vitsas kuin epäitsekkas hänen
kin puoleltaan. Mutta semmoinen meidän isämme on! Hän ajat-
telee koko kansan, kärsii itse ja luottaa meidän rakkautemme
niin paljon, että mekin olemme valmiit vähän kärsimään. Sitä
tä meidän sentään olemme kotona!

"Semmoinen vitsas poika Sinulla on, rakka-
ni! Hapetin ja iloitsin, iloitsin, koska hän oli minunkin poika
kani. Ja tiedätkö, mitä hän teki? Hän laskee kirjansa kadestusta,
nousi ja tuli minun luoheeni, kieltäi katensa kaulani, suu-
leli minua otalle ja sanoi:

"- Äiti, luuletko, etten ymmärrä Sinua? Luu-
letko, ettei minulla ole ikävä? Kuinka en kaipaisi maailman
parasta isää? Mutta surista, hän pyysi, että auttaisimme hän-
tä. Emme saaneet ikävöidä, ainoastiaan lähettää rakkaisena aja-
tuksia. Hän luotti meihin. Pitäisikö meidän jättää hänen luotta-
mukseensa? Katso minun, äiti. Sano, että tahdot rakastaa
isää oikealla, epäitsekkäällä tavalla!

"Ja kum minä katsoin poikani suurin, puh-
tihin silmiin, olin kuin enkelin edessä, - ja kuinka olisin muu-
ta voinut kuin kyynelehtyneenä kuiskata:

"- Tahdon, Ilmari, tahdon.

"Sini näet, rakkaani, minkälaisista elämästä me vi-
tämme täällä. Päivä päivältä niin enemmän Sinua poijassamme,
ja kiittämätön todellakin olisin, jos en olisi tyytyväinen kotitaloo-
ni. Kyllä sitä olen, rakas Ensio, en enää aikaansa sem-
moisia kohtauksia kuin Tissa kertomani. Ole siis rauhas-
meidän puolestamme. Me toivomme Sinulle vain kaikkea ne-
nistystä työssäsi ja olemme ärettömän uteliit kuul-
maan, mitä olet nähnyt ja kokenut.

"Ilmari lähetti isälle sydämellisimmät
terveisensä ja sanoo, että hän ei unohda viimeisiä sanojasi a-
semella, vaikka hän ei minulle kerro, mitä lienet hänelle kuis-
kannut. Jotakin hyvää se oli, Ensio, sen tiedän, ja minä olen Sinun
ikuisesti kiitollinen ja Sinua rakastava puolisosi Ingrid."

61)

Istuen mietteissäni, Silmit olivat kyyneleissä,
kun ajattelin armasta Ingridiäni ja jalon miehekkästä poikaani. Vi-
doin tahtuihin kyriin ja kirjoitin vastauksen.

"Rakkaimpani, kirjoitan Sinulle, Ingrid, mutta
ajattelen teitä molempia. Siunaan sinua ja siunaan Ilmarinamme.

"Ensin kutsun Sinua riveistysi, jotka toivat minulle
mutta intoa ja uskallusta. On totta, että minun on ikävä teitä, mutta
sehan on kaikkien ihmisten persoonallinen kohtalo: ei kukaan saa
mauttaa onnestaan yhtiämitten. Minun onneni on ollut niin pitkä ja
niin suuri, että olisi suorastaan kättämätön Mesterialle, jos en nyt
tekisi voitokseni totellakseni hänen kirkkyaan. Eisonnellakaan
~~työni~~ ^{työni} ole suotu seuranosta väimor kuin Sini, Ingrid, eikä
seuranosta poika kuin Ilmari. Ille faciet, ajattelen aina hänestä,
kun muistan oma heikkouttani ja kykenemättömyyttäni, ja josta
minä haavon toivoni jää paljaksi unelmaksi - niinkuin maailmassa
tavallisesti tapahtuu, - on se kuitenkin niin kaunis unelma,
että tunnen saavani siitä voimaa omassa ^{an} työssäni. Tähän saak-
ka hän - Ilmarinamme - joka tapauksessa on vastaanottanut unelmoi-
tukseni sankarin, ja suokoon Jumala, että hän voisi tulla siksi
muiden ajan kutteriksi, jonka teitä minä y. m. koettamme valmistaja
jonka työ tulee ulottumaan yli koko kristityn maailman ja
olemisen siunaukseksi kaikille kirkkoille ja - laikoille.

"Te olette uteliaat kuulemaan, mitä minä
tähän mennessä olen kokenut, mutta minulla ei ole aikaa eikä
tilaisuutta vielä kirjoittaa teille muistelmia. Parokohdat
vain merkitsen muistini päiväkirjaani, mutta lopullista selon-
tekoa voin kyllä kirjoittaa vasta palattuani kotiin. Siellä tei-
dän luonani voin koota ajatukseni paremmiin ja nähdä muistoni
asian mukaisessa perspektiivissä.

"Nyt voin vain mainita, että olen tavannut
joitakin mielenkiintoisia henkilöitä, - erään suomalaisen
rovastin, erään amerikkalaisen metodistin teosofin ja erään roo-
malaiskatolilaisen pöispän. Kaikki ovat tehneet minun ehto-
lain hyvän vaikutuksen ihmisiä, mutta kuitenkin on sydäme-
ni jäänyt kuin suuri aukko. En ole saanut mitään kohtua
enkeä tyydytyksi hengelleni, päinvastoin tuo uskonpuhdistus
sen kaipuu on käynyt ~~minun~~ siellessäni yhä voimakkaam-
maksi. Ainoa mikä minua on ilahduttanut ja lohdut-

64) Tänä edellimmäntsemieni miesten suhteen, on, että hekin
tuntevat tuota reformationin kaipuuta. Ja tiedätkö? Suo-
malainen kirkkoherra teki minun syvimman vaikutuksen.
Hän oli niin inhimillisesti vilpitön, että itsekseni ajattelin:
onkohan juuri Suomen kanta ja Suomen kirkko kutsuttu jotain
seuratyötä suorittamaan? Onkohan uusi uskonpuhdistus
todella alkava Suomesta? Ja suokoon Jumala ohimulle an-
teeksi, että silloin ajattelin Ilmaria. Oman osani oin työt-
si tunnen ja tiedän, mutta se on pieni ja vaatimaton. Oikoon
sitten varsinaisen työn suorittaja Ilmari tai kuka tuontama-
ton tahansa, hänellä on suurenkseni ja hänelle rukouksen kük-
keä armoa ja menestystä. Pääasi on, että työ tulee tehtyä,
sivuaasi, kuka työn suorittaa.

"Kun ajattelen tätä nykyajan elämää tuhaa-
sine käreineen ja rätinuksineen, jotka varsinkin täällä Ameri-
kassa niin elävoiti pistävät silmiin, olisin valmis hure-
jahtamaan Leo Tolstoin väinän kanssa: fyysistä työtä toki
ja ajattelua. Kuitenkin rakosten näitä ihmisiä. En tunne
sain näitä, tunnen myös ilvoista myötä tuontoa. Kaikki ihmi-
set, joiden kanssa täällä olen joutunut tekemisissä, vaikut-
tavat vapailta, itsenäisiltä, reippailta. Ei ole ojan leimaa
täällä näin kuin niin usein Euroopassa. Englantilainen
luonne on pohjaltaan rauhallinen ja huoronistinen, ja ameri-
kikalaiset ovat kehittäneet ^{sen} kokonaiseksi elämän filosofian.
He uskovat, että köhtalo on suuressa määrin ihmisen o-
massa kädessä. Kun hän posmistaa, käy hänen lopulta hy-
vin. Eivät suuret amerikkalaiset omaisuudet ole syntyneet
ilman uskoa. Puhutuin värisin keinoista, epäinhimillisestä
ta sorrosta, jope suorastaan rikoksista suurten rikkauksien
kokoamisessa. En tiedä, ~~he~~ syyttäjiltä lienee syytä
ja tosiseikkansa arvostelunsa tukena. Minä vain tiedän,
että miljonäärit, joita olen tavannut, jo tassa lyhyessä ajas-
sa ovat todistaneet minulle - ei sanoilla, vaan omilla per-
sonallisuudellaan, - että he ovat tämän maan ehkä selvim-
min ajattelevia, filosofisimpia ja uskonnollisimpia ihmisiä.

63) He ovat kaikki valmiit tekemään jotain ihmiskunnan hyväksi, mutta he ovat liian käytännöllistä särkeä uskoakseen tyhjiin haaveihin. Sentalden he tytyvät perustamaan yliopistoja, rakentamaan kirkkoja tai kannattamaan käsittämättä jotain lakkoa. Itsekkäitä ihmisiä he eivät ole. He kaipaavat Jumalaa ja Jumalallista totuutta ehkä kiihkeämmin kuin useimmat, mutta seljettuja luontoita he ovat, ylipäätään jonkun verran epäluuloisia, mikä tetysti johtuu heidän asemastaan. Ei heitä paljon näe. Jos joku näkee jonkun ajavan autossaan voi helposti luulla, että tuossa ajaa ratsahppoinen ihmisvihaaja, joka ei tiedä mitä rahvilla voisi tehdä.

"Mutta johan olen pakinoimut kylliksi. Nyt lähitan tämän kirjeen mukana miti rakastavimmat ajatukseni. Voikan hyvin, äiti ja poika, ja ottakaa vartan lämmin syyleilyä. /sa."